

ховиків (страхування життя і загальне страхування), але й безпосередньо корелює з обсягами страхової відповідальності, які буде нести на собі страхова компанія ("великі ризики"; перестраховання). Це призведе до зростання капіталізації окремих страховиків і ринку в цілому; до поглиблення спеціалізації компаній; до підвищення ємності вітчизняного страхового ринку.

Ще одна норма законопроекту, якщо її буде прийнято, суттєво вплине на страхові процеси, вірогідно, різко зменшивши кількість страховиків на ринку. Ця норма стосується форми організації страхових компаній. Чинне законодавство України передбачає можливість створення страхових компаній у вигляді акціонерних товариств (відкритого і закритого типів), повних, командитних товариств та товариств з додатковою відповідальністю.

Історично склалося так, що переважна більшість страховиків, які діють в Україні, утворені як акціонерні товариства закритого типу. Хоча на розвинутих західноєвропейських ринках найбільш поширеною формою є відкриті акціонерні товариства. Структура страхових компаній України за формою організації відповідно до Державного реєстру фінансових установ на початок 2008 р. була такою: відкриті акціонерні товариства – лише 9,2%; товариства з додатковою відповідальністю – 17,3%; акціонерні товариства закритого типу – 73,5%. Така структура зумовлена специфікою формування страхового ринку України, оскільки переважна більшість страхових компаній створювалася свого часу для обслуговування інтересів своїх засновників та афілійованих структур.

Законодавчі вимоги щодо зміни форми організації страхових компаній і перетворення їх на акціонерні товариства залишать поза законом більше 90% діючих страховиків. Процес перереєстрації поряд із збільшенням статутних капіталів стане доволі болісним для вітчизняних компаній. Скоріш за все, ця норма законопроекту є однією з таких, які зустрінуть явний або прихований опір, враховуючи кептивний характер багатьох страховиків і те, що власниками страхових компаній нерідко виступають впливові політики, в тому числі парламентарії. В той же час для розвитку ринку, для під-

вищення ступеню прозорості страхових операцій за провадження даної норми відіграло б дуже відчутну роль. Недосконалість політичного процесу (одна з вад державного регулювання економіки за Дж. М. Кейнсом) в даному випадку, як і в багатьох інших, набуває особливого змісту. Бо саме під впливом боротьби політичних сил за свої економічні інтереси формується останнім часом страхова політика держави, а отже – вітчизняний страховий ринок.

На наше глибоке переконання, роль держави в регулюванні розвитку страхового ринку має бути посилена, оскільки він як частина фінансового сектору економіки, виступає фактором стабільності і чинником національної безпеки країни. Найважливішим напрямком регуляторного впливу держави має бути створення прозорого і соціально спрямованого ринкового середовища із класичним переліком страхових послуг, які там пропонуються.

1. Фінансово-кредитні методи державного регулювання економіки: Монографія / за ред. д-ра екон. наук А.І.Даниленка. – К.: Ін-т економіки НАНУ, 2003. – 415 с. 2. Бюджетний менеджмент: Підручник / В.Федосов, В.Опарін, Л.Сафонова та ін.; За заг. ред. В.Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 895 с. 3. Болховітінова О.Ю., Кваснюк Б.Є., Кіреев С.І. та ін. Роль держави у довгостроковому економічному зростанні / НАН України; Інститут економічного прогнозування / Б.Є.Кваснюк (ред.). – К.: Х.: Форт, 2003. – 424 с. 4. Базилевич К.С. Об'єктивна необхідність і межі державного регулювання страхової діяльності // Вісник КНУ. – Серія "Економіка". – 2006. – № 81-82. – С.9-11. 5. Жилкіна М.С. Государственное регулирование страхового рынка. М.: Компания "Спутник+". – 2002 г. – 380 с. 6. Годме П.М. Финансовое право: пер.с франц. – М.: Прогресс, 1978. – 459 с. 7. Шахов В.В. Страхование: Учебник для вузов. – М.: Страховой полис, ЮНИТИ, 1997. – 311 с. 8. Базилевич В.Д. Сучасна парадигма страхування: суть та протиріччя // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, серія "Економіка". – 2006. – № 81-82. – с.6-9. 9. Лютий І., Алексеєнко Л. Фінансова система та її вплив на макроекономічні процеси в Україні // Економіка України. – №1, 2006. – с.92-93. 10. Мамедов А.А. Правове норми как важнейший регулятор отношений в сфере страхования // Страховое дело. – 2004. – №9. с.12-17. 11. Залетов А.Н. Страхование в Украине. Под ред. д.э.н. О.А.Слюсаренко. – К.: Международная агенция BeeZone, 2002. – 452 с. 12. Шумелда Я. Страхування. Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Видання друге, перероблене і доповнене. – Тернопіль: Джура, 2006. – 296 с. 14. Ротова Т.А. Страхування: Навч. посіб.- 2-ге вид. переробл. та допов. – К.: Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 400 с.

Надійшла до редколегії: 8.12.2008

О.М. Залетов, канд. екон. наук, доц.

СТРАХУВАННЯ ВІД ПОВЕНЕЙ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розглянуто особливості страхування від повеней в Україні та світі. Запропоновано напрями розвитку вітчизняного ринку страхування від повеней.

The features of ensuring are considered against floods in Ukraine and world. Directions of domestic market of ensuring development are offered against floods.

Природа впливає на суспільство за законами свого розвитку. Внаслідок цього різні стихійні лиха заподіюють людству значний збиток. Такі природні явища, як повені, бури, урагани, землетруси, пожежі, заморозки, град тощо в короткі проміжки часу можуть знищити або ушкодити рухомі та нерухомі об'єкти й інші цінності.

Щороку у світ повені завдають шкоди містам, дорогам і сільськогосподарським угіддям, що виражається в більших людських втратах і величезній втраті для економіки в цілому. У Європі повені є найбільш частим стихійним лихом. До 75% страхових виплат за договорами страхування від стихійних явищ припадає на повені. Непрямі економічні й соціальні наслідки, які підраховувати складніше, підкреслюють важливість цього виду природних катаклізмів, а також заходів по зниженню таких наслідків і супутніх їм ризиків.

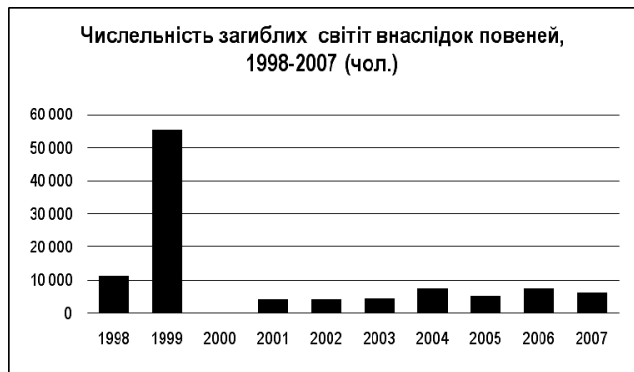
Таким чином, найбільшу зацікавленість відносно повеней і їхніх наслідків проявляють адміністративні органи, що несуть відповідальність за практичне місцеве керівництво, а також страховий сектор, що спеціалізується на економічному впливі й наслідках повеней шляхом обліку факторів ризику [1].

Повені супроводжують людство з найдавніших часів. До наших днів дійшли відомості про катастрофічні розливи річок Хуанхе в 2297 р. до н.е. та Нілу приблизно 3 тис. років тому. Але якщо раніше ці стихійні лиха були надзвичайно рідкими, то за останні сторіччя, і особливо в наш час, частота та розміри завданого ними збитку стрімко ростуть. Так, до нашої ери повені в найбільш повненебезпечній країні – Китаї – відбувалися один раз за 50 років, а тепер протягом року тут нерідко трапляється декілька таких катастроф. У найбільш

© О.М. Залетов, 2009

"урожайні" роки повені на Землі відбуваються навіть з інтервалом у два-три дні [2].

Починаючи з 1996 р. співробітники Дартмутської обсерваторії при Хановерському коледжі в США збирають та аналізують інформацію про повені, використовуючи офіційні урядові повідомлення, дані метеорологічних служб, теле- і радіо-новини, газети й журнали. Активну діяльність щодо аналізу причин та економічні наслідки повеней у світі здійснюють лідери світового перестраховування – компанії "Munich Re" і "Swiss Re".

Повені належать до числа найнебезпечніших для людини природних явищ. За числом жертв і заподіяваних збитків повені займають одне з перших місць серед інших стихійних лих. Так, відповідно до інформації ООН, з повенями пов'язана найбільша кількість нещасних випадків, супроводжуваних загибеллю 100 і більше осіб.[3] На територіях, як зазнають періодичного затоплення, мешкає понад 1 млрд. чол.[4].

Протягом 1998-2007 років у світі відбулось 516 катастрофічних повеней, які забрали життя 104,4 тис. осіб. В результаті чого за вказаний період страховики виплатили страхового відшкодування у розмірі \$24,7 млрд. [5].

По числу повеней перше місце всі роки стабільно займає Азія, яка йде зі значним відривом від інших континентів. При цьому із країн лідирує Китай, у якому за останні роки відбулося 58 повеней, на другому місці США (52). У Бангладеш, В'єтнамі, Індії, Індонезії, Кореї, Таїланді, Філіппінах, Мексиці, Бразилії, Австралії, Сомалі, Росії та Румунії трапилося більше 10 з кожних. Але із всіх країн світу найбільше страждає від повеней Бангладеш, де рівнинні території, затоплювані Гангом, Брахмапутрою, Мегхной і невеликими ріками, становлять приблизно 2/3 всієї площі країни.

Повені є найпоширенішим стихійним лихом і в країнах Європи. Зливові паводки й річкові повені виникають у результаті метеорологічних явищ двох основних типів. У великих і середніх басейнах рік країн Північної й Центральної Європи повені, як правило, виникають у результаті або великих і тривалих опадів, або танення снігів у сполученні

з високим насиченням ґрунту водою. Протягом ХХ сторіччя частота виникнення сильних повеней зростала, що підкреслює необхідність вживання заходів з метою попередження їхнього негативного впливу на здоров'я [6].

Ефективність обов'язкового страхування від повеней оцінили жителі Франції й Швейцарії ще в 1999 році, коли на ці країни обрушився найсильніший ураган "Лотар". Сума страхових виплат тоді становила понад \$6,3 млрд.

Заливні дощі в жовтні 2000 року викликали сильні повені, зсуви, сіли й розлив рік у південних районах Швейцарії, Франції, у східних районах Іспанії й на півночі Італії. У північно-східній і центральній Італії був уведений надзвичайний стан. Води найбільшої італійської ріки По прорвали дамби й охопив прилеглі населені пункти. З цих районів було евакуйовано майже 43 тис. осіб. Величезні площі італійських міст Турін і Мілан були затоплені. Жертвами повеней стали 30 осіб. Економічний збиток становив \$800 млн. Матеріальний збиток від стихії у Швейцарії й Франції оцінено в \$3,5 млрд. Особливо постраждали гірські райони, де повінь викликала зсуви й обвали страшно руйнівної дії. У східних районах Іспанії за 2 дні випала майже річна норма опадів. Сотні жителів були евакуйовані. Збиток, нанесений провінціям склав \$7,5 млн. [5].

Через багатоденні зливи в листопаді 2000 року почалася повінь у Швеції, Австрії й Норвегії. Причиною цих дощів став великий атлантичний циклон, що охопив Європу. Вся південно-західна частина Швеції виявилася затопленою. У місті Арвіка, розташованому в 300 км від Стокгольму, під воду пішли міські парки й вулиці. У Норвегії під водою виявилася практично вся низинна частина країни.

Економічні збитки від повеней влітку 2002 року оцінюються в Австрії в 3 млрд. євро, у Чехії – понад 2 млрд. євро, у Німеччині – майже 1 млрд. євро.

Протягом 2006-2007 років польські страховики відшкодували збитки від повеней на території Польщі у сумі майже \$800 млн.

У 1990 році повені та шторми у Великобританії обійшлися страховикам в 2,2 млрд. фунтів стерлінгів. У результаті останніх повеней у Великобританії, що відбулись в червні 2007 року також через zalivni doщі, на значній території країни було перервано залізничне сполучення, виведені з ладу електростанції, близько 350 тис. осіб залишилися без питної води й щонайменше двоє чоловік загинули. Тоді збитки були оцінені в \$7,2 млрд., з яких \$4,8 млрд. відшкодували страховики (було врегульовано 180 тис. страхових випадків нанесення збитків будинкам і спорудам, транспорту та бізнесу) [5].

У квітні 2007 року шторм із вітрами, градом і повенями в США нанесли збитки місцевій економіці та домогосподарства в розмірі \$2 млрд., з яких 1,6 млрд. були відшкодовані страховими компаніями.

Збиток від повеней, що відбулися влітку 2008 року в Молдові, склав \$120 млн.[7]. За оцінками експертів, 65 % від загальної суми збитку припадає на будинки, дачі, магазини, табори і бази відпочинку, розважальні зони та санаторії, 20 % – на інфраструктуру, зокрема, на дороги й під'їзні колії, а 15 % – на сільськогосподарські угіддя.

За експертними розрахунками середньорічний економічний збиток від повеней і зсувів у Російській Федерації оцінюється в розмірі \$300 млн.

Що ж стосується підрахунків збитку, то до цього слід ставитись з обережністю, тому що методика їхнього одержання в різних країнах неоднакова. Найчастіше вони визначаються витратами на відновлення господарства або поточною ринковою вартістю зруйнованих об'єктів – будівель і майна, що перебуває в них, мостів,

автомобільних і залізниць, ліній зв'язку й електропередачі, газо- і нафтопроводів і т.п.

У сільському господарстві збиток, як правило, визначається вартістю втраченої продукції, витратами на відновлення родючості ґрунтів, страховими виплатами, виплатою одноразової допомоги, а також вартістю рятувальних заходів (евакуації населення, вивозу матеріально-технічних цінностей, будівництва тимчасових захисних споруджень і т.д.).

Непрямий збиток, викликаний порушенням господарських зв'язків, спадом виробництва, торговельних і банківських операцій та інших обставин і який позначається протягом багатьох років після повені, взагалі не враховується. Тому зазначені вище розміри збитків можна вважати скоріше заниженими, ніж завищеними.

Як свідчить світова практика, для того, щоб будь-яка країна могла мати надійне джерело для фінансування протиповіневих заходів та відшкодування збитків внаслідок повені, їй варто створювати такі умови, які б сприяли розвитку відповідної системи страхового захисту.

У США в 1968 році була прийнята Національна програма страхування від повені (NFIP). Вона передбачила обов'язкове придбання страхового полісу тими, хто фінансує будівництво або модернізацію будинків, розташованих на територіях, що перебувають у зоні можливих повеней. Зазначена програма реалізується за участю приватних страхових компаній, на основі договору про участь у страховому пулі, а державний нагляд здійснює Федеральне управління зі страхування, що забезпечує проведення страхування майна від повені відповідно до Закону "Про страхування від повені" (1968). Страхування проводиться на основі передбачених програмою типових страхових полісів, які перестраховуються державою. Страховики одержують комісійну винагороду від отриманих страхових платежів для оплати податків і видатків щодо врегулювання збитків.

Субсидування федеральною владою США страхових платежів здійснюється у випадку задоволення даного населеного пункту умовам Закону "Про страхування від повені" [8]. Для розрахунку адекватних страхових тарифів використовується карта оцінки при страхуванні від повені (FIRM).

У спільному звіті Allianz Group та Всесвітнього фонду дикої природи (WWF), зазначається, що регулятори повинні ретельно проаналізувати вплив таких програм, як Національна програма страхування від повені, які штучно занижують розмір страхових тарифів. Подібна політика приховує реальну ціну ризику й сприяє надмірній забудові в зонах високого ризику [9].

Карта місцевості, яка складається для вивчення наслідків повені. Це дає право відповідній території на обслуговування в рамках Національної програми страхування від повені [10].

Як показує практика США, більше ніж 25 % договорів, які укладаються в рамках Національної програми страхування від повені стосується об'єктів, які розташовані у зонах, ризик повені в яких не оцінюється як високий.

Перед тим, як територія одержить право на надання допомоги в результаті повені, вона повинна бути оголошена федеральним урядом як зона надзвичайного лиха. Це здійснюється за запитом губернатора у випадку масштабної та руйнівної повені. Страхова платіж за договорами страхування, укладеними відповідно до Національної програми страхування від повені, станов-

лять в середньому по країні \$360 у рік при страховій сумі \$250 тис.

Страхування від повені в США не поширюється на декоративні роботи в підвалі будинку, такі як обробка стін, підлога або стеля, а також особисте майно, що зберігається в підвалі, наприклад, меблі. Однак, таке страхування покриває елементи конструкції, необхідне встаткування та інші предмети, які звичайно розташовані в підвалі, наприклад, водовідливний насос; ємності й насоси для води зі шпари; масляні баки й масло в них; баки з бензином і бензин у них; топлення, нагрівачі води, кондиціонери й теплонасосні установки; електричні з'єднувачі й запобіжники, а також необхідні устрої для підключення до електромережі; елементи фундаменту; сходи, сходові прольоти й ліфти; незабарвлені стіни сухої кладки, гіпсокартонні стіни й стелі, а також скловоконна ізоляція; інструменти й кошти для прибирання; пральні та сушильні машини, холодильники (тільки зі страховим покриттям умісту).

У 2006 році після урагану "Катріна" за доручення Президента США Джорджа Буш міністерство фінансів в рамках Національної програми страхування від повені забезпечило компенсацію потерпілим у розмірі \$3,5 млрд. Незважаючи на те, що для реалізації цієї програми не залучаються урядові фонди, законодавство дозволяє використовувати для здійснення виплат кошти міністерства фінансів.

У деяких країнах страхування від природних ризиків (збиток від шторму, повені тощо) є обов'язковою частиною страхування від пожежі (Франція, Норвегія, Ісландія і Бельгія). Таке страхування задовольняє критерії, що виправдують існування обов'язкового страхування. Більш того, у деяких випадках обов'язкове страхування – це єдиний спосіб уникнути виключення ризику "повінь" при укладанні договору страхування майна.

Страхування від повені активно починає розвиватись внаслідок існування відповідної норми закону про її обов'язковість, наприклад у Франції з 1982, Норвегії (1989), Іспанії (1990), Ісландії (1992).

У Франції обов'язкове страхування від повеней включає наступні умови: при страхуванні майна страховик зобов'язаний при укладанні договору страхування рухомого та нерухомого майна включити ризик "стихійні явища"; ціна зазначеної опції становить до 12 % від базового страхового тарифу; страховики мають право перестраховувати ці ризики в CCR (Центральна перестраховувальна каса); у випадку недостатності коштів у CCR, держава гарантує компенсацію за рахунок державного бюджету. Слід зазначити, що з 1982 року по теперішній час – держава двічі виступала як перестраховувальник останньої інстанції (1999р. і 2003 р.)

Як ні парадоксально, але саме Нідерланди, 40 % території якої перебуває нижче рівня моря, запровадила страхування будинків від повеней лише у 2008 році. Враховуючи високу ймовірність та значний розмір можливих збитків, **страховики цієї країни звернулись до уряду за допомогою щодо забезпечення перестраховування цих ризиків з боку держави.**

Обговорюється питання створення національної системи обов'язкового страхування від повені й у сусідній Румунії. Передбачається, що страхові компанії, одержавши відповідні державні ліцензії, повинні створити перестраховувальну компанію, яка б забезпечила покриття ризиків стихійних лих. Пропонується встановити мінімальну страхову суму у розмірі 20 тис. євро та мінімальний розмір страхового платежу у розмірі 20 євро. Виходячи з цього, громадяни цієї країни вже не сподіватимуться на "подачки" держави, а почуватимуть себе

відносно захищено в ситуації, коли повинь набуватиме масштаби катастрофи.

Найнебезпечнішими стихійними явищами в Україні вважаються повені. Особливо завзято стихія води виходить з-під контролю на заході нашої країни.

За післявоєнний час у Закарпатті спостерігалися 20 повеней, які завдали значних збитків господарству. Зокрема, наприкінці грудня 1947 року температура повітря піднялася з мінус 14 до плюс 12 градусів. У результаті повинь за добу знищила 33 залізничних мости, змила близько 60000 кубометрів ґрунту, затопила селище Виллок і частину міста Хуст. Наступні великі повені в басейні річки Тиси сформувалися в грудні 1964 року, травні 70-го, липні 80-го, листопаді-грудні 92-го років. Під час повені 1970 року затопило місто Тячів і десятки низинних сіл. 1992 року – частина Ужгорода, Перечина, а також багато сіл у Тячівському та Рахівському районах. Катастрофічний паводок, який 4-5 листопада 1998 року вирував на території Закарпаття й завдав шкоди та горя 16000 закарпатських родин. По всій території області на малих річках і потічках (струмках) у населених пунктах формувалася значний місцевий стік, що спричинило затоплення понижених місць. Унаслідок цього були підтоплені 269 населених пунктів, 40793 житлових будинків і 2984 зруйновані. Стихія пошкодила та зруйнувала понад 96 кілометрів автодоріг, близько 7 кілометрів водозахисних дамб, кілометри берегоукріплень, 60 мостів. Знеструмленими залишалися 162 населених пункти. З багатьма з них перервався й електрозв'язок. Загалом господарству області було завдано збитків на 800 мільйонів гривень. Фактично від водної стихії потерпала вся область.

Для ліквідації наслідків цього паводку Урядом була прийнята Програма протипаводкових заходів у Закарпатській області на 1999-2000 роки, якою передбачалося виконання робіт загальною вартістю 71,4 млн. гривень. Фактично ж вона була профінансована на 45 %, а виконано робіт лише від 17 % до 46 %. Але навіть ці обсяги виконаних робіт дозволили більш ніж удвічі зменшити збитки від паводку 2001 року (317 млн. гривень) у порівнянні з 1998 роком, хоча паводок був потужніший за попередній. Наразі на території Закарпаття вжиття комплексу протипаводкових заходів триває й донині. Як вважають фахівці, альтернативи впровадженню протипаводкових програм немає, адже саме життя попереджувальних протипаводкових заходів дозволяє зменшити суму збитків та убезпечити ряд населених пунктів області від руйнівної води.

У 1999 році у Львівській, Чернівецькій та Івано-Франківській областях повинь зруйнувала 500 тис. будинків і погубила понад 300 тис. одиниць домашньої худоби. Тоді страхові компанії виплатили майже 3,5 млн. грн. У 2001 році застраховані збитки від повені в Закарпатті становили 4 млн. грн.

За гідрологічними характеристиками у створах вододіючих постів максимальні рівні паводку період 23-28 липня 2008 року в західному регіоні України (Вінницька, Івано-Франківська, Закарпатська, Львівська, Тернопільська та Чернівецька області) були близькими до історично високих дощових паводків, які проходили на річках басейнів Дністра, Прута, Сирета у вересні 1941, червні 1969, липні 1980, червні 1998 рр.; Тиси, Ужа, Латориці – у листопаді 1998 р. та тало-дощового у березні 2001 рр. Спостерігалось досягнення та перевищення попередніх історичних (або найбільших за період спостережень) максимумів у створах 17-ти гідрологічних постів.

Згідно з узагальненими оперативними даними місцевих та обласних органів виконавчої влади: у найбільш небезпечний період паводку з місць постійного проживання було тимчасово відселено або евакуйовані

понад 29 тис. осіб, врятовано понад 5 тисяч осіб; було підтоплені 1019 населених пунктів, понад 45 тис. житлових будинків, близько 59 тис. домогосподарств та 68 тис. га сільгоспугідь, зруйновано 621 автомобільний та 652 пішохідних мости, понад 830 км автошляхів та близько 160 км берегоукріплень.

За результатами роботи комісії з обстеження підтоплених будинків встановлено, що 1129 житлових будинків зруйновано, 9516 будинків потребують капітального ремонту та 21600 будинків пошкоджено, було підтоплене 31216 колодязів та криниць, 67681 га сільськогосподарських угідь, порушене газопостачання в 189 населених пунктах.

Орієнтовні збитки становили 5 млрд. грн. При цьому участь страховиків у відшкодуванні цього збитку оцінюється у 40 млн. грн., що вдесятеро більше ніж у 2001 році. Проте у відносно розрахунку це становить менше ніж 1 % у структурі компенсації. Це пов'язано з тим, що в Україні ж, як і раніше, існує практика, коли громадяни, що завчасно уклали договори на страхування свого майна від стихійних явищ, одержавши від страхових компаній відшкодування, втрачають право одержувати компенсації з державного бюджету. Це приводить до нерівних умов, тобто спрацює помилкова теза: "Хто не страхується, той одержує допомогу від держави". У результаті цього інтерес населення до страхування майна від природних катастроф в умовах добровільності такого страхування розвивається не дуже активно. У зв'язку Ліга страхових організацій України звернулася до Кабінету Міністрів України про необхідність змін законодавства, передбачивши у разі настання катастрофи дозволити населенню одержувати компенсацію збитків з різних джерел без обмежень. Крім цього Ліга страхових організацій України виступила з ініціативою запровадження обов'язкового страхування майна від природних катастроф.

Як свідчить світова практика, найкращим інструментом регулювання землекористування на повенебезпечних територіях може бути гнучка програма страхування (поєднання обов'язкових і добровільних принципів, суть якої полягає в тому, що при раціональному (з позицій захисту) використанні території страхувальникові виплачується набагато більша сума, ніж у випадку ігнорування ним відповідних рекомендацій [11]. Фактично за допомогою страхування страховики можуть стати провідником державних інтересів у небезпечних регіонах, а суб'єкти господарської діяльності та населення – економічно мотивованими до проведення превентивних заходів.

Для цього необхідно продовжити роботу щодо впровадження в Законі України "Про страхування" обов'язкового страхування майна від стихійних явищ (питання включення ризику "вогонь" потребує додатного опрацювання). Це дозволить визнати страхування як невід'ємною частиною соціально-економічного захисту населення та зменшити витрати державного бюджету на компенсацію збитків внаслідок природних катастроф.

При цьому важливо, щоб держава проголосила, що у разі стихійних явищ вона приймає участь у компенсації виплат населенню лише частково, наприклад, 40 % розміру збитку, виходячи з відновлювальної вартості об'єкта, відповідно до діючих державних будівельних норм, але не більше, наприклад, 50 тис. грн. по одному об'єкту. З іншого боку населенню може бути запропоновано застрахувати майно, на наступних умовах: страхова сума відповідає відновлювальній вартості не більше ніж 70 % від вартості об'єкта нерухомості, але не більше 2 млн. грн. У цьому разі держава може частково прийняти участь у врегулюванні збитків, наприклад, до 10 % від розміру виплаченого страховиком сторонам відшкодування, але не більше 50 тис. грн. на один об'єкт нерухомості. Договір страхування укладається відповідно типової форми, за-

твердженої Постановою КМУ. Базовий страховий тариф по ризику "стихийне лихо" може становити до 0,03 % та мати корелючі коефіцієнти залежно від регіону, стану споруди та інших чинників.

Необхідно також встановити додаткові вимоги до платоспроможності та надійності страховиків, які претендують одержати ліцензію на обов'язкове страхування майна від стихійних явищ. З метою недопущення монополізації ринку та демпінгу страхових тарифів, пропонується створити у формі юридичної особи страховий пул природних катастроф з числа страховиків, які матимуть відповідну ліцензію. При Страховому пулі природних катастроф заснувати відповідний Гарантійний фонд (формується за рахунок відрахування від надходжень страхових платежів та інвестування коштів, має характер зв'язаних активів, витрачається на виплату страхового відшкодування та превентивні заходи). При недостатності коштів Гарантійного фонду компенсації виплачуються з державного бюджету.

Таким чином, у світовій практиці страхування майна від повені присутнє не завжди. Але навіть при наявності такого, воно не завжди є обов'язковим. Проте, коли таке страхування носить обов'язковий характер, існує більша гарантія дотримання будівельних і експлуатаційних правил і норм. Для цього держава повинна визнати цей вид як надійного джерела й ефективного механізму вирішення соціально-економічних наслідків природних катастроф.

Страхування від повені, якщо не зробити його обов'язковим, принаймні, необхідно активно просувати за

підтримки держави. Тому пропонується концепція страхового захисту від повені в Україні може бути основою для подальших детальних розробок законопроектів у цьому напрямку. З огляду на глобальний масштаб проблеми, її дослідженню й практичному рішенню повинна бути приділена сама серйозна увага органами державної влади всіх рівнів. У протилежному випадку підприємства та населення будуть продовжувати будівництво на рівнинній місцевості, яка може бути затоплена, у надії на те, що уряд або уряди інших країн світу будуть відчувати себе зобов'язаними надавати їм допомогу.

1. H. Bach, U. Dierschke, F. Appel, K. Fellah, P. de Fraipont Использование спутниковых данных для мониторинга наводнений // Мониторинг равнинных наводнений. – VISTA. – 2006. 2. Стихийные бедствия: изучение и методы борьбы / Под ред. С.Б.Лаврова, Л.Г.Никифорова. М., 1978. 3. Осипов В.И. Природные катастрофы на рубеже XXI века // Вестник РАН. – 2001. – № 4. – С. 291-302. 4. Авакян А. Природные и антропогенные причины наводнений // Основы безопасности жизнедеятельности. – 2001. – N 9. – С. 22-27. 5. Natural catastrophes and man-made disasters in 2007: high loss burden in Europe // Sigma. – 2008. – №1. 6. Floods: Climate change and adaptation strategies for human health. Report on a WHO meeting, London, United Kingdom 30 June – 2 July 2002, Copenhagen. 7. Каноник А. Наводнение нанесло Молдавии ущерб в 120 млн. долларов // Новый Регион. – 2008. 8. Страховой бизнес: Словарь-справочник / Р.Т.Юлдашев, М: "Анкил", 2005 – с.803. 9. Изменение климата и страхование: программа действий в США // Allianz Group, WWF. – 2006. 10. Крон В. Риск наводнений: как он появляется и как его контролируют // Финансы. – 2008. – № 1. – С. 45–51. 11. Christoph Pusch. Preventable Losses: Saving Lives and Property through Hazard Risk Management. – June 2004.

Надійшла до редколегії: 11.12.2008

В.І. Нечипоренко, канд. екон. наук, доц.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ К.ІСІКАВА ТА ПРИНЦИПУ В.ПАРЕТО В РОЗБУДОВІ АГЕНТСЬКОЇ МЕРЕЖІ СТРАХОВИКА

Визначено проблеми, що стримують розвиток агентської мережі в страхових компаніях. Досліджено роль методу К.Ісікава та принципу В.Парето в розбудові агентської мережі страховика.

Problems which restrain development of agent network in insurance companies are distinguished. Role of method of K.Isikava and principle of V.Pareto in alteration of agent network of insurer are studied.

В період 2003-2008 р.р. за результатами досліджень автора двадцять шість українських страхових компаній з видів страхування інших, ніж страхування життя (всього 381 станом на 1.01.2008 р.) [1,6] задекларували, або проводять активну роботу по розвитку системи збуту, одним з основних каналів в якій має стати мережа агентів-фізичних осіб. Це компанії з числа лідируючої групи в рейтингу, які аквізують понад 56 % валового збору чистих страхових премій (без внутрішнього перестраховання) [2,30]. Крім того, практично всі 65 страхових компаній зі страхування життя, або взаємопов'язані з ними страхові посередники також цей канал продажів відносять до пріоритетного. Однак, в процесі розбудови агентської мережі в страхових компаніях проявляються значні проблеми. Їх можна розподілити на ті, що відносяться: 1) до загальноринкових; 2) до проблем в окремих страхових компаніях.

До основних загальноринкових проблем можна віднести:

1. Плинність кадрів (з компанії в компанію) в агентській мережі на різних етапах її розвитку внаслідок:

- Конкурентної боротьби страхових компаній;
- Незадовільного рівня оплати праці;
- Ускладнень в процесі організації праці поза-штатних страхових агентів, що разом з наявністю необхідних знань страхових продуктів і технології продажів повинні бути самодостатніми в регламентуванні власної праці;

2. Низький рівень закріпленості персоналу на агентських посадах в перший рік роботи (за експертною оцінкою автора від 5 до 18-ти відсотків) з причин переходу на роботу в інші галузі, чи переходу в страхову компанію на штатні посади;

3. Невідповідна фахова кваліфікація значної частини тих, хто страхову агентську діяльність декларує як основний вид своєї професійної діяльності. Так, за даними директора Крайового інституту страхування проф.Р.Холлі (Польща), в Польщі "лише 5 % страхових агентів, яких працює понад 100 тис.чол., відповідають половині вимог, що ставляться до них" з огляду на потреби професії [3,57].

Груповою відмінністю проблем розвитку агентської мережі в окремих страхових компаніях є значна кількість різновидів, взаємозалежність і різний рівень впливу на остаточний результат, який проявляється, здебільшого, лише через тривалий час. А це призводить як до відставання в темпах розвитку страхової компанії в цілому, так і до втрати фінансових, нематеріальних і часових ресурсів. Отже, необхідним є з'ясування першопричин проблем розвитку агентської мережі в окремих страхових компаніях та визначення пріоритетності їх розв'язання. Крім того, перед фахівцями, що відповідають за розвиток агентської мережі, періодично постають завдання з'ясування суті і першопричин проблем, вимірності їх – кількісної та за ваговими коефіцієнтами, визначення

© В.І. Нечипоренко, 2009